

Stimulerande om rysk litteratur

EN UTTÖMMANDE historik över den moderna ryska litteraturen har länge saknats på svenska. Nils Åke Nilsson fyller nu tomrummet med pocketutgåvan "Från Tjechov till Solsjenitsyn". Boken anmäls här av BENGT JANGFELDT.

FÖR TJUGUFEM ÅR sedan utgav Nils Åke Nilsson boken "Sovjetryska litteratur 1917–1947". Den var på sin tid epokgörande och i sina huvudsakliga värderingar står den sig gott i denna dag.

"Sovjetryska litteratur" har emellertid länge varit slutsåld. Den intresserade har fått vända sig till engelska, amerikanska eller tyska handböcker. Nils Åke Nilssons nya bok, *Rysk litteratur från Tjechov till Solsjenitsyn* (PAN; 15:50), kommer därför inte en dag för tidigt.

SOM LITTERATURHISTORIA sedd är Rysk litteratur mycket okonventionell. Nilsson förklarar också inledningsvis, att han inte menat den som en sådan; boken "vill inte i första hand ge namn, fakta, vetande av uppslagsboks- eller handboks-karaktär". I stället har författarens syfte varit att presentera "ett urval författare, bök-

nalskalden. En av dessa är symbolismens störste poet, **Alexandr Blok**, som inleder sin bana med kulten av den sköna damen, das Ewig-Weibliche, men som träder utanför den symbolistiska estetikens trånga ramar och slutar sin poetiska verksamhet med revolutionens stora dikt: De tolv.

Av symbolisterna är väl han den ende vars poesi har överlevt den symbolistiska rörelsens död.

PÅ TIOTALET delas poesin upp i två mäktiga strömningar: futurismen och akmeismen.

Av dessa var futuristerna de mest högljudda, både i sina manifest och i sin poesi. Men i motsats till sin italienska namne utvecklades den ryska futurismen till vänsterradikalism och inte till högerextremism. Inom dess ramar rymts två stora poeter (vid sidan av Pasternak, som finns i rörelsens

HOS MANDELSTAM får man en nästan fysisk förnimmelse av diktarens kval; verkligheten — "tiden", som han själv skulle ha sagt — tränger sig in i hans poesi, in i själva nerven av hans diktning; versen är osvikligt klassisk, på några undantag när, men bildspråket blir med åren allt djärvarare,

Vladimir Majakovskij

alltmer desperat och originellt. Det är stor poesi, vilken inställning man än må ha till Mandelstams politiska idéer; därför är det ingen tillfällighet, att Mandelstam är den ryske poet som för närvarande ägnas störst intresse bland slavister världen över, nu när hans verk finns utgivna i USA och har annonserats till utgivning i hemlandet i sommar.

MED EN VISS förenkling skulle man kunna säga att den moderna konsten och poesin har två moderländer: Frankrike och Ryssland. Frankrikes roll är erkänd. Det är på tiden att Ryssland intar sin rättmätiga plats i historien.

Velimir Chlebnikov

utkant): **Vladimir Majakovskij**, den diktare som både i Sovjetunionen och i väst kommit att bli symbolen för den revolutionära poesin, och **Velimir Chlebnikov**.

CHLEBNIKOVs storhet är inte oomstridd. Ryktet om honom som obegriplig "transmental" poet och författare till tungomålsliknande besvärjelser är dock betydligt överdrivet; hans poesi är inte lätt, och den är svår att översätta, men jag är fullt övertygad om att den framtida forskningen kommer att placera honom i raden av den moderna poesins absolut främsta företrädare. Hittills har man, med få undantag, ägnat största intresset åt de anekdotiska sidorna av hans person — vilket är tacksamt men har föga med vetenskap att skaffa. Jag tror att en jämförelse mellan Chlebnikov och den samtida franska poesin skulle ge fruktbara resultat. Här finns förbindelselänkar med både Apollinaire och Max Jacob, för att nämna några.

Osip Mandelstam

När det gäller konsten och musiken har väl detta redan skett. Poesin är, av naturliga skäl, svårare att presentera. Nils Åke Nilssons bok är den första på svenska som försöker ge en bild av den dynamiska tid som jag här snuddat vid.

När den nu kommer får man vara tacksam för att det är rätt man som har skrivit den. Han får gärna fortsätta sitt introduktionsarbete, som han inledde som redaktör för Tidens ryska klassiker-serie, med att skriva flera böcker av detta slag.

För vidare läsning:

Johannes Holthusen: *Russische Gegenwartsliteratur I–II*.

Dalp Taschenbücher 1963 och 1968.

Marc Slonim: *Soviet Russian Literature 1917–1967*, Oxford University Press 1967.

Edward J Brown: *Russian Literature since The Revolution*, Collier Books 1969.

Lars Erik Blomqvist: *Från Blok till Solzjenitsyn*, Bibliotekstjänst 1971.

Lev Trotskij: *Litteratur och revolution, Partisan* 1969.

Rysk poesi 1890–1930 i tolkning av Bengt Jangfeldt och Björn Julén, Tidens förlag 1972.

Alexandr Puskin

ker och riktningar som spelade en roll på sin tid och som alltjämt har aktualitet och intresse för en läsekrets utanför det ryska språkområdet". När det gäller tiden efter andra världskriget inskränker sig Nils Åke Nilsson, med hänvisning till andra tillgängliga böcker, till utförliga presentationer av enskilda författare och deras verk: **Pasternak**, **Bulgakov** och **Solsjenitsyn**.

Detta är en nödvändig varudeklaration; utan den blir bokens uppläggning lätt att kritisera.

TYNGDPUNKTEN i boken ligger på perioden 1890 fram till 1930-talet. Upptakten är magnifik, med en presentation av **Anton Tjechov** och hans verk som vittnar både om djup kunskap och kärlek till ämnet. En bättre sammanfattning av Tjechovs författarskap vet jag mig inte ha läst på länge.

Nils Åke Nilsson var en av de första i Sverige som intresserade sig för den ryska "formella" kritikerskolan; detta intresse, som manifesterat sig i hans vetenskapliga alstring, röjs också bl a i kapiteln

9. VII. 73

Alexandr Blok

om **Ivan Bunin** och, framför allt, den symbolistiska och modernistiska poesin som ligger författaren närmast om hjärtat.

POESINS UTVECKLING under 1900-talets första årtionden upptar ungefär en tredjedel av boken. Denna period brukar kallas den "ryska poesins silverålder"; "guldåldern" vilar tryggt hos **Pusjkin** och hans plejad, men det är bara traditionens makt som förhindrar ett utbyte av metallerna.

Ty medan Pusjkin på sin tid var så gott som ensam om att skapa **verkligt** stor poesi, framträder nu under en tjugofemårsperiod — från 1890-talet in på 1910-talet — en rad poeter, som eftervärlden kommit att placera i jämbredd med natio-

I Sovjetunionen läses han i dag av många unga poeter som en stor auktoritet, "all modern poesis maitre" — som Boris Eichenbaum uttryckte det. Intresset i väst visas bla av den tvåbandsutgåva som just utkommit på tyska.

MOT FUTURISTERNAS provokativa och nydanande poesi står akmeismens klassiskt formstränga vers. **Nikolaj Gumiljov, Anna Achmatova** och **Osip Mandelstam** var riktningens stora namn; Nils Åke Nilsson menar att Mendelstams poesi är den som i dag känns mest aktuell. Jag tror det är en riktig bedömning.

Osip Mandelstam tillhörde den del av den förrevolutionära intelligention som inte kunde godta revolutionen. Hans tjugo- och trettitalspoesi är en lång och smärtsam dagbok över en människas misslyckade anpassningsförsök till den nya utvecklingen — och hans slutliga undergång. Man behövde inte vara speciellt överkänslig för att reagera mot det slutande trettitalets barbari, som drabbade författarna som grupp mycket hårt. Det var många som upplevde denna utrensningarnas tid som en ny medeltid, och bland poeterna kanske Mandelstam i synnerhet.